

BUTLLETÍ

GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XLII

Febrer del 2017

Nº 160

L'ACTUAL ERMITA DE SANT SEBASTIÀ. UN SEGLE I MIG D'HISTÒRIA (i II)

Sebastià Giménez i Mirabent

L'ermita en el primer terç del segle XX

L'any 1916, es va aprofitar la festa de Sant Sebastià per a inaugurar l'enllumenat elèctric de les andanes i entrees de l'estació del tren. Una nota curiosa de l'any següent, el 1917, és que mossèn Antón Forns, rector de Sant Joan de Gràcia, va perdre el tren, i hagué de fer el sermó a la tarda, després del rés de la novena. L'any 1919, es va estrenar el missal que el rector de la parròquia, mossèn Josep Xercavins i Pujol, va regalar a l'ermita. I, a la tarda, el cor de les Filles de Maria va cantar el rosari, la novena, i els goigs del sant màrtir, amb l'ermita plena de gom a gom, segons ressenyen les cròniques de l'època.

L'any 1921, després del sermó que va fer el capellà regent de la parròquia, mossèn Lluís G. Monfort, es va demanar la intercessió de sant Sebastià per a la curació d'un infant malalt de Sitges. També l'any 1925 fou any d'estrenes, en aquest cas de dues piques d'aigua beneïta fetes amb dues petxines gegants portades d'orient per l'antic vicari de Sitges, mossèn Pau Ferrer i Raventós. També en aquell any, segons informa el setmanari *La Punta* del 18 de gener, l'ajuntament va fer rebaixar un relleu rocós que hi havia al davant de l'ermita, just a tocar al camí del cementiri, avui carrer dels Balmins. Aquesta obra va deixar l'explanada de davant de l'ermita tal com la coneixem avui dia.

L'any 1931 fou un any d'importants reformes. Primer, es va pintar la balustrada del cor amb filets d'or. Després, el manyà Sardà féu, de forja, una armadura per a la campaneta del presbiteri. S'obriren els finestrals cegats del creuer i s'hi van col·locar vidrieres, i també es van posar vitralls del rosetó, que fins llavors era de vidre blanc. I, finalment, cal destacar l'arrebossat del

campanar per la part interior i la construcció d'un armari per a col·locar candelers i altres objectes de la litúrgia.

La guerra i la postguerra

I arribem al fatídic juliol de 1936, en què la nostra vila va perdre gran part de l'art religiós dels nostres temples. Igual com va passar a les altres esglésies de Sitges, l'ermita de Sant Sebastià fou profanada i cremada gairebé del tot, incloent-hi tots els altars i imatges que s'hi veneraven, entrè elles la imatge del sant. A partir de 1940, després del parèntesi de la guerra, a la capella, que estava en un estat lamentable es va reprendre el culte a sant Sebastià. Es va beneir de nou l'ermita i, esperant que s'hi pogués tornar a posar una imatge nova, s'hi va posar una estampa, emmarcada, del sant.

Fou l'estiu del mateix 1940, quan Joan Àrias i Xavier Coll van fer donació d'una nova talla de sant Sebastià,

Altar major de Sant Sebastià tal com és actualment

que es la que encara hi ha avui a la capella. La tarda del 15 de setembre del 1940, aquesta nova imatge fou portada des de la parròquia fins a l'ermita del sant en una processó presidida pel rector, mossèn Ramon Godayol, acompanyat per les autoritats locals i les jerarquies del 'Movimiento', com es deia llavors, amb acompanyament de la banda de música. En arribar a l'ermita, la imatge fou col·locada al seu lloc a l'altar major, i fets els precés al sant, el pare Antoni Torres, fill de Sitges, va tenir l'honor d'estrenar-se com a predicador en un dels temples de la vila que l'havia vist néixer.

L'any 1942, els esposos Xavier Coll i Anna Compte van regalar dues esplèndides imatges de santa Anna i santa Teresa de Jesús, que encara podem admirar a la capella. Com s'havia fet amb la imatge del sant, foren traslladades en processó a l'ermita. A finals de 1943, es varen col·locar uns capitells que remataven les columnes de l'altar major, i l'altar es va inaugurar en el dia del sant, el 20 de gener de 1944. Aquell altar, amb les imatges del sant, de santa Teresa i de santa Anna, les columnes amb els capitells i el remat, és, amb poques variacions, el podem veure actualment. La inauguració es féu en presència de les autoritats, l'alcalde, els tinentes d'alcalde i els regidors, el capità de la guàrdia civil, el jutge de pau i el secretari municipal.

A més, aquell any es va decidir fer una segona novena, des del divendres 28 de gener fins al dissabte 5 de gener, es la qual, cada dia es va resar a intenció de diferents difunts de la vila. Crec que és l'únic any en què es té constància de dues novenes en un mateix any. A més, el diumenge 30 de gener, a les 3 de la tarda, l'schola cantorum va resar un rosari cantat. També sabem que, aquell any, l'administració de l'ermita va rebre, com a donatius de diferents de prohoms de la vila, la quantitat de 144 pessetes.

Sant Sebastià en els anys 40 i 50

En la festa de sant Sebastià de l'any 1945, hi va haver dos sermons, el de l'ofici, predicat pel sitgetà mossèn Francesc Camps, i el de la tarda, després de la novena, predicat pel pare Carmel de la Immaculada, prior dels carmelites descalços de Barcelona, que havia celebrat, a les 8, la missa de comunió general. De la festa de 1947 destaquem que es va arribar a la quantitat de 123 pessetes en concepte de donatius. En la festa de l'any 1948, el pare Serafí del Carmel va beneir, abans de la missa de comunió general, una talla de l'Ecce Homo, que es va col·locar en una fornícula, just on abans de la guerra civil hi havia hagut un altar, sense que es digui a quin sant estava dedicat. La talla fou una donació d'Emilio Bernardo, propietari de l'hotel Príncipe de Saboya, de San Sebastián, que devia tenir alguna relació amb la nostra vila. Les cròniques de l'any també destaquen que, als peus de la imatge de sant Sebastià, a l'altar major, hi havia una quantitat de clavells com mai no s'havia vist fins al moment.

En l'ofici solemne de la festa del 1955, va dir la missa el rector de la parròquia acompanyat per dos clergues més. I a la tarda, abans de la novena va cantar el

rosari pastorívol, o 'pastoril', un cor de nenes i senyoretetes de la vila. També cal dir que, en aquells anys 50, era costum que a les 2 del migdia de la vigília de la festa, repiquessin les campanes de la parròquia i la campana de Sant Sebastià, talment com en la vigília de festa major.

L'any 1957 va ser el del centenari de l'inici de la construcció de l'actual edifici de l'ermita de Sant Sebastià. Les cròniques locals expliquen com va ser la celebració del centenari. Es va enramar la façana de l'ermita amb un arc monumental, fet amb boix, i amb els números 1857-1957 ben visibles a ambdós costats de l'arc. El dia de la vigília van repicar les campanes a les 2 en punt, com venia essent costum, i a la tarda, començaren els actes tradicionals amb el réis del primer dia de la novena. Aquella nit, la façana va estar il·luminada per uns potents focus.

L'endemà, dia de sant Sebastià, hi va haver l'ofici solemne, celebrat per mossèn Ricard Serra, assistit pels pares escolapis Manuel Marín i Lluís Ensenyat, amb assistència de les autoritats locals, encapçalades pel batlle Rafael Burguera i Dolz de Castellar. La capella de música de la parròquia, dirigida pel mestre Torrents i acompanyada per un quintet de corda i harmònim, interpretà, a veus mixtes, la missa eucarística de Ravanello. Va predicar el sermó el compatrici Francesc Camps, que va fer una evocació nostàlgica del Sitges d'abans, una concisa explicació de la història de la ermita i va demanar la intercessió de sant Sebastià a favor de la vila. Cal dir que, com a novetat, l'acte religiós fou transmès per uns altaveus que la botiga cycles Pérez va instal·lar a l'explanada de davant de l'ermita. I en acabar, hi va haver ballades de sardanes.

L'any 1959, com que una devota sitgetana féu donació a l'ermita de Sant Sebastià d'una talla del Sagrat Cor de Jesús, l'administrador decidí de fer-li un altar, que fou inaugurat en la festa del Sagrat Cor d'aquell any, el dia 5 del mes de juny. A l'*Eco* de la setmana següent, va sortir una fotografia de l'altar i una petita nota sobre la seva construcció. Va beneir l'altar mossèn Santiago Casanova, que llavors era rector de la parròquia de Sant Marçal de Castellet, i, a continuació, és va dir una missa a la intenció de la família Vidal Ribas - Zaragoza, que eren els donants de la talla.

Sant Sebastià fins al segle XXI

Passem a l'any 1965, en què es feren millores importants l'ermita. En el dia del sant, es va inaugurar la restauració de l'altar dedicat a l'Ecce Homo, del qual, l'*Eco* del dissabte següent publica una fotografia. La restauració va ser costejada per l'associació de l'Ecce Homo. Un temps després, es va col·locar, com a l'altar major de l'ermita, el que fins aleshores havia estat a la capella del col·legi dels escolapis, que havia estat reformada. I, una persona anònima va pagar l'obra de canviar el mosaic del terra de l'ermita, amb rajoles negres i blanques. Josep Serra, de Barcelona, va donar a l'ermita una imatge de la Mare de Déu dels Dolors, i també va passar a propietat de l'ermita la talla de Jesús, del pas de la Flagel·lació, que cada any sortia a la processó de la setmana Santa.

La festa de sant Sebastià de l'any 1970, fou la primera en què participà mossèn Joaquim Comas, que era rector de la parròquia des de la tardor anterior, després de la mort, el 31 d'agost de 1969, de l'anterior rector mossèn Pasqual Prats i Boira. Mossèn Joaquim Comas presidí, durant quasi 40 anys, l'ofici de la diada del sant. L'any 1972, predicà en l'ofici, mossèn Ramon Català, rector de la parròquia d'Olivella, i és cantà la Missa del papa Joan XXIII, en la qual, un sextet de corda interpretà, també, diverses peces de música clàssica. En els anys següents la festa de sant Sebastià es va anar celebrant de manera pràcticament idèntica a com es celebra avui dia.

L'any 1985, els *Ecos* d'abril i maig van anunciar que la teulada de Sant Sebastià estava força malmesa i que s'obria una recapta popular per a arreglar-la, i l'*Eco* del 25 de maig anunciava que les obres començarien en breu. L'any 1993, es va iniciar el costum de començar la setmana santa sitgetana, anant, el dimecres Sant, a visitar l'ermita de Sant Sebastià. A l'ermita hi ha exposats fins al dia del divendres Sant alguns dels passos que han de sortir en la processó de Setmana Santa.

En la diada de sant Sebastià de l'any 2000, just abans de començar l'ofici a honor del sant, es va inaugurar un orgue nou, que fou beneït pel rector de la parròquia, mossèn Josep Nicolau. Josep Pagès, organista de la parròquia, interpretà, durant el salm, una antífona amb música pròpia. L'any 2003 fou el de la inauguració d'una nova campana, que va ésser batejada amb el nom de Sebastiana.

Cap a finals del 2009 es van acabar les obres de remodelació de l'explanada de davant l'ermita, en la qual es van substituir els jardinetes que hi havia, molt malmesos, per una superfície de ciment que no embelleix, precisament, l'entorn de l'ermita. I també fou a finals de 2009, quan van començar obres de reforma de l'ermita. Es va restaurar íntegrament la sagristia, amb un nou enrajolat, portes, calaixera i mobiliari, es va instal·lar una il·luminació nova, es va enrajolar l'altar major i es va restaurar i enrajolar l'escala del campanar. Però, quan es va voler treballar en l'embigat de fusta del sostre de la capella, es va comprovar que estava gairebé del tot fet malbé, i que hi havia esquerdes a la cúpula, amb el consegüent perill que s'enfonsés.

De manera, que va caldre impedir l'accés a l'interior de l'ermita, i no va ser fins a tres anys després, l'any 2007, el dia 20 de gener, que es va reobrir parcialment, per a poder celebrar la festa de la diada del sant. Actualment, any 2016, les obres de reparació de la teulada de l'ermita estan a punt d'iniciar els seus passos finals, de manera que es pugui inaugurar aviat l'acabament de la reparació completa de la capella, que quedarà sòlida i en condicions malgrat els seus 155 anys d'existència.

Els goigs de Sant Sebastià

I finalment, cal parlar dels goigs a lloança de sant Sebastià. Segons mossèn Santiago Casanova, se'n coneixen fins a nou edicions diferents. Uns goigs de l'any 1817 parlen de la celebració setmanal, durant 200 anys,

d'una missa a la seva ermita

"Missa, quiscuna setmana,
aquí en vostre sant altar,
vos fa Sitges celebrar,
i contínuament demana
tingueu present son clamor,
sens faltar a sa assistència"

En els goigs publicats amb motiu de l'edificació, l'any 1955, al puig d'en Boronet, de la creu de Sant Isidre, es fa referència a sant Sebastià amb aquests versos:

"Contra la pesta advocat,
Sitges, de temps, us invoca,
i ran de mar, a la roca,
temple hi teniu aixecat.
Impur virus, i mortal,
sant Sebastià, ja ens empaita,
sigueu vós el nostre guaita
i antibiòtic moral"

Són curiosos uns goigs impresos a Barcelona, l'any 1788, amb el títol *Gozos a María Santísima del Mar, título de la prodigiosa imagen sacada de la playa de Almería*, cuya sagrada copia se venera en el altar dedicado a su honor en la capilla del glorioso mártir san Sebastián, situada fuera de los muros de la villa de Sitges. Fan referència a l'origen, a Almeria, de l'advocació de la Mare de Déu del Mar, que, com hem vist, tenia altar a l'ermita de Sant Sebastià. Una de les estrofes diu:

"Si Almeria fue la esfera,
de un tal fervor, en buena hora,
Sitges también os adora,
ser por vós feliz espera:
todo país que os venera
es vuestro propio lugar"

Mossèn Santiago Casanova, conta que, a Almeria, almenys fins als anys 70 del segle XX, era costum, en la diada de sant Sebastià, menjar 'palmito', nom castellà del bargalló. Mossèn Casanova ho relaciona amb el fet que, fa més de 200 anys, els pescadors sitgetans pescaven sovint a les costes andaluses, i diu que potser l'antic altar dedicat a nostra Senyora del Mar que hi havia a l'ermita de Sant Sebastià, i la devoció que li tenien els mariners sitgetans, fos importada d'aquelles terres.

I acabaré, amb la tonada, tan coneguda, dels goigs tradicionals a honor de sant Sebastià màrtir que es venera en la seva ermita sitgetana:

"Humils, rendits i amb amor,
postrats a vostra presència,
vos suplicam de tot cor,
que ens gardeu de pestilència".

LA GUERRA DEL FRANCÈS: EL 20 DE GENER DE 1809 A SITGES (I)

Ignasi Mª Muntaner

La Bíblia del que va passar a Catalunya durant la guerra del Francès és el llibre *Barcelona cautiva* del religiós oratorià Ramon Ferrer i Tolrà (1777-1821). En començar la guerra Ramon Ferrer tenia 31 anys i, des d'en feia set, era membre de l'oratori de Sant Felip Neri, ben a prop de la catedral de Barcelona. Sembla que era un persona comunicativa i de tracte fàcil. Segons el seu amic Fèlix Torres i Amat "amábanle cuantos llegaron a hablarle", i això va fer que s'assabentés de les notícies portades per gent que arribava a Barcelona des de tots els racons de Catalunya. Ramon Ferrer les va anar anotant curiosament, concretament, com diu ell mateix "desde 13 de febrero de 1808 hasta el 28 de mayo de 1814".

Acabada la guerra, la impremta del *Diari de Barcelona*, el Brusi, va editar el seu manuscrit. Els sis primers volums van anar sortint en anys consecutius: I i II en 1815, III en 1816, IV en 1817, V en 1818 i VI en 1819. El volum VII es va publicar l'any 1821, però poc després, en el mes d'agost, va esclatar a Barcelona una epidèmia de febre groga que havia de causar la mort de prop de 20.000 barcelonins. Ramon Ferrer va ser un dels sacerdots que va atendre els malalts i ell mateix va contraure la febre groga, a conseqüència de la qual va morir el dia 20 d'octubre. Poc després de la seva mort, la malaltia va començar a remetre fins a desaparèixer del tot a finals de novembre. Mort Ramon Ferrer, els tres volums que faltaven de la *Barcelona cautiva*, el VIII, el IX i el X, ja no es van publicar, i no ho han estat fins fa poc, l'any 2014.

A la *Barcelona cautiva*, el nom de Sitges surt 18 vegades. En molts casos, només és el nom, sense cap notícia extensa o interessant. Potser el tros que té més interès sigui el de la narració dels fets esdevinguts a Sitges el dia 20 de gener de l'any 1809. Diu així ¹:

"Una de las principales causas que obligó a Saint-Cyr a tomar dicha providencia [la de posar destacaments a Canyelles i Ribes], fue haber un cuerpo de somatenes de unos 300 hombres mandados por Joseph Capdet *del Corral* y Joseph Capdet *de Lluistrá*, labradores y vecinos de dicho pueblo de Ribas, atacando tambor batiente a la una de la tarde del día 20 de enero, a la tropa estacionada en Sitges, habiéndose posesionado de la batería del cementerio, cuyos cañones de a 24 volvieron contra la otra batería de la Ribera, que cubría la tropa francesa que se había reunido en aquel punto. La falta de municiones, que guardaban los franceses en otra parte, y el temor de ser cortados, como iban a serlo con mucha facilidad, les hizo retirar a la altura de la cruz de Ribas, desde cuyo

punto se trabó un fuego vivo y sostenido con valor por ambas partes, resultando dos o tres muertos franceses y algunos heridos, sin ninguna pérdida por parte de los paisanos, habiéndose distinguido y obrado con mucho valor, embistiendo a los franceses a cuerpo descubierto, un joven llamado Salvador Carbonell, por sobrenombre *Baqueta*."

La situació en què es produí aquesta, diguem-ne, batalla, la descriu Carbonell i Gener traient-la de diverses fonts ². El capità general de Catalunya, Joan Miquel Vives, havia intentat alliberar Barcelona dels francesos, però va ser derrotat el 15 de desembre per una columna manada pel general Saint-Cyr i, posteriorment de nou, el 24 de desembre de 1808, a Molins de Rei, de manera que va haver de fugir cap a Tarragona. Saint-Cyr va establir el seu quarter a Vilafranca i va ocupar el Penedès amb una divisió de soldats italians, comandada pel general Domenico Pino. Els franco-italians van arribar a Sitges el 26 de desembre de 1808 i hi van ser fins al 9 de març de 1809.

Segons el pare Ramon Ferrer, després que la divisió francesa ocupés el Penedès "no se pasaron muchos días que no fuesen molestadas la tropas que enviaban a Cubellas, Cunit, Ribas y otros puntos, como igualmente las guerrillas que salían a la descubierta, de modo que luego experimentaron su guarniciones bajas de consideración, y tales, que obligó a Saint-Cyr a establecer fuertes destacamentos en los pueblos de Cañellas i Ribas para contener a los somatenes de ambos pueblos y los de Jafra, Olivella y Olesa de Bonasvalls que se les juntaban, oyéndose todo el día en sus montes un tiroteo continuo".

Tot el Penedès, doncs, estava revoltat, però no es diu que ho estigués Sitges. Tant és així, que quan es va produir el fet que explico, els protagonistes de la lluita no van ser sitgetans sinó ribetans. I en aquest punt hem de tornar al tros de la *Barcelona cautiva* que he copiat més amunt: "un cuerpo de somatenes de unos 300 hombres mandados por Joseph Capdet, *del Corral*, y Joseph Capdet, *de Lluistrá*, labradores y vecinos de dicho pueblo de Ribas, atacaron a tambor batiente a la 1 de la tarde del día 20 de enero, a la tropa estacionada en Sitges". És a dir, va arribar a Sitges el sometent de Ribes manat per dos Capdets, el del Corral i el de Lluistrà.

El cognom Capdet és ben penedesenc, o, si ho volem, ben sitgetà i ben ribetà. D'aquests dos Capdets, el primer és ben identificable. Encara ara, seguint la carretera que va de Ribes a Vilafranca, uns 400 metres més enllà del

barri de les Parellades, a la dreta, a mig vessant de la muntanya, hi ha la masia dita el Corral d'en Capdet. Amb tota versemblança, en Josep Capdet del Corral era d'aquest Corral d'en Capdet. Més complicat és dir alguna cosa de l'altre Capdet, el de Lluistrà. Lluistrà és un cognom força estrany. Actualment, segons l'Idescat, no hi ha a Catalunya cap persona que es digui Lluistrà, però a l'*Eco* del 13 de gener de 1906 (pag 3) hi ha una tal Josefa Bosch Lluistrà, de 77 anys. Per altra banda tinc anotada una sinya d'en Lluistrà, que apareix en un document de finals del segle XVIII, de l'Arxiu de Sitges. Que el document fos en aquest arxiu em va fer pensar que aquesta sinya era sitgetana, però també podria ser que fos de Ribes, tal com sembla suposar la *Barcelona cautiva* quan diu que els dos Capdets eren "labradores y vecinos de dicho pueblo de Ribas".

Comandada pels dos Capdets, la tropa de ribetans va irrompre a Sitges, i no dissimuladament, amagant-se per les cantonades, que és com acostumem a pensar que actuaven els guerrillers de l'època, sinó que va arribar una tropa de 300 homes —en aquella època a la vila hi havia una població d'unes 1.500 persones—, potser formats i tot, i "a tambor batiente". A la 1 del migdia, amb tot el soroll possible, van pujar, carrer Major

amunt, fins al Baluard. Allà hi havia els canons de la vila, que, si estaven vigilats, devien ser-ho per uns pocs soldats francesos. I, una vegada reduïts, els del sometent es va apoderar "de la bateria del cementerio, cuyos cañones de a 24 volvieron contra la otra batería de la Ribera, que cubría la tropa francesa que se había reunido en aquel punto".

Ens pot sorprendre això de "la bateria del cementerio", perquè avui el cementiri és a Sant Sebastià, però l'any 1809 el cementiri de Sant Sebastià no existia i s'enterrava els morts a la plaça de davant de la parròquia, es a a dir al Baluard. Els del sometent van moure, doncs, els canons "del cementerio", que normalment devien apuntar cap al mar en direcció a la Ribera. En aquell temps, a la Ribera no hi havia cap arbre, només la platja, i es podia veure lliurement fins al que avui anomenem Terramar. On era aquella bateria "que cubria la tropa francesa"? No podem estar segurs que l'any 1808 ja s'hagués construït, però el més probable és que fos la bateria "de tres cañones de grueso calibre" que s'havia projectat l'any 1797 per a posar-la on avui hi ha l'Hotel Calípolis³. Havia de ser en aquest lloc, perquè no podia pas ser més a prop de la Punta, entre les cases de la Ribera. (continuarà)

¹ El text que copio està tret de la publicació de la *Barcelona cautiva* feta per Antoni MOLINER PRADA, *La Guerra del Francès a Catalunya segons el diari de Raimon Ferrer* (UAB, Servei de Publicacions) 2014, pags 52 i 53.

² Josep Carbonell i Gener: *Esquema històric dels sis anys napoleònics a Sitges*, Sitges (Grups d'Estudis Sitgetans) 1980, p 37 ss.

³ Vegi's Xavier MIRET I MESTRE: *La bateria de Sant Bartomeu*, La Xermada n° 48 p 16.

Llocs, cases i famílies sitgetanes

CAN BENAPRÈS DEL CARRERÓ D'EN LLUC (i II)

Àngels Jordà i Alsina

Quan, però, els seus fills van arribar a l'edat adulta, no mostraren cap interès per la nàutica. El gran, Joan Francesc, va optar per la carrera eclesiàstica, mentre que el petit, Gaietà, estudià per a apotecari. Quan va arribar el moment de retirar-se, Joan Benaprès i Campamar i va vendre, pels volts de l'any 1754¹⁷, la barca, i es va dedicar a administrar l'hisenda familiar i a controlar el negoci des de terra ferma. Al celler de can Lluç hi havia dues premses de vi i sis cups soterrats, on s'elaborava i guardava la preuada malvasia. En el temps de veremar, el tràfec de carreters descarregant la collita de raïm era constant; i, més tard, era substituït per l'anar i venir de mossos i mariners carregant bótes, que, un cop plenes, baixaven pel carrer Nou cap a la platja de la Fragata per ser embarcades cap als seus destins.

Les dependències principals de la casa estaven situades al primer pis. Can Lluç era una vivenda gran, on al segle XVIII, en vida del matrimoni Benaprès i Selva, van arribar a viure, simultàniament, fins a tres genera-

cions de la mateixa família, a banda de minyones i mainaderes, que es devien allotjar a les golfes. Així mateix, entre els anys 1734 i 1761, com un membre més de la família, hi vivia també un nét de l'hisendat Pau Girona, el reverend Jòsep Girona i Pasqual. Els Benaprès i Selva atenien totes les necessitats del sacerdot, i, a canvi, aquest ajudava en el negoci i possiblement feia de preceptor dels nens petits¹⁸.

El següent hereu es deia, també, Joan, però no necessitava cap renom per a singularitzar-se, ja que el distingia la sotana que portava: Joan Francesc Benaprès i Selva era sacerdot. Nascut a Sitges el mes de juny del 1732, el reverend Benaprès fou prevere beneficiat de l'església parroquial de Sant Bartomeu i Santa Tecla, on va casar els seus germans i va batejar un grapat de nebots, fins que, a finals d'agost de l'any 1794, després d'assistir als oficis religiosos, quan anava cap a casa a dinar "se ferí en lo cap en la entrada de sa casa a dos quarts per las dotse, y mori ab bastanta claredat als tres quarts de las

sinch horas de la tarda" ¹⁹. La casa on va morir era al capdavall del carrer d'en Tacó ²⁰. Així doncs, el reverend tampoc no vivia a can Lluc, a la casa del seu germà Gaietà, que a la fi havia arribat a ser l'hereu.

Joan Francesc i Gaietà Benaprès i Selva tenien una germana anomenada Josepa, que el 13 de febrer de 1763 es casà amb un nebot del reverend Girona, Bartomeu Benaprès i Girona, cirurgià. Fou un altre matrimoni consanguini, ja que el nuvi era besnét de Joan Benaprès, l'hereu del carrer de la Carreta en el capbreu de 1611. Gaietà Benaprès i Selva (1734-1810) fou el primer apotecari d'aquesta nissaga. Potser per aquest motiu, en no poder disposar de negoci establert a la seva vila, va començar la seva vida professional a Olesa de Montserrat ²¹. El 1767 era ja a Sitges, ja que el mes de novembre d'aquell any va comparèixer davant del notari, Josep Guasch i Burgueras, per fer que Josep Rodés i Miralles, un jove pagès, es retractés de les acusacions d'"espia y abatut" ²² que li havia fet el dia abans. Benaprès devia ser un home de caràcter enèrgic, ja que en aquells temps les qüestions d'honor sense aclarir, fàcilment podien acabar en duel.

Un cop establert a Sitges, el dia 11 d'abril de 1768, es va casar a l'església parroquial amb Maria Francesca Roig i Marcer. Abans, però, la parella va haver de demanar dispensa apostòlica, ja que la núvia, que tenia 18 anys, també era descendent d'aquell Joan Benaprès del capbreu de 1611. Podríem dir que Maria Francesca va passar prenyada els 22 anys que va durar el matrimoni. El reverend Joan Francesc es va fer un tip de batejar a corre-cuita nebots, algun acabat de néixer, a can Lluc mateix ²³, fins que el mes de juliol de 1790, la natura va dir prou i, Gaietà, aleshores alcalde de Sitges ²⁴, va enterrar la seva esposa, que tot just acabava de complir 40 anys. Tanta consanguinitat no podia ser bona, i quasi tots el nadons moriren albats, només dos van sobreviure, un nen i una nena, anomenats Gaietà, nascut el 1787, i Ventura, nascuda el 1790.

El vidu Benaprès tenia una certa edat i dues criatures molt petites, però era un bon partit. Necessitava una mestressa per a can Lluc i una mare que l'ajudés a criar els fills, i una nova esposa semblava la solució ideal. Gaietà Benaprès i Selva es va fixar en una vídua que rondava la cinquantena i que només tenia una filla donzella al seu càrrec. El 21 de març de 1793, Gaietà Benaprès va contraure segones núpcies amb la barcelonina Josepa Ferau i Esteve, vídua de Joan Miró, pagès de Vilanova.

Sembla, però, que el matrimoni no va funcionar gaire bé, i la parella es va separar al cap d'un parell d'anys. No devia ser una separació amistosa, ja que el 1697 ²⁵, Josepa Ferau continuava en litigis contra l'apotecari, que no li volia pagar la pensió alimentària. En aquest context, i a sol·licitud de la cúria de Barcelona, l'aleshores notari de Sitges, Joan Pau Ferrer i Sala, va realitzar un inventari dels mobles i objectes que hi havia a can Lluc. No es tracta d'un llistat exhaustiu, es una tria de béns pignorats fins a cobrir els danyos i costes del plet. Amb tot deixa entreveure al-

guns aspectes de la vida quotidiana dels Benaprès de can Lluc, una família sitgetana benestant durant la segona meitat del segle XVIII.

Per exemple, descobrim que els àpats es feien al menjador en una taula rodona de fusta de noguera, l'apotecari dormia en un llit de peu de gall ²⁶ amb el seu capçal i tres matalassos, i guardaven la roba blanca en una caixa de núvia al dormitori principal, on també hi havia dues vitrines amb les imatges de sant Gaietà i de sant Antoni. Els objectes decoratius, quadres, medallons, cornucòpies o miralls, es trobaven majoritàriament a la cambra principal i a la sala. En aquesta última es feien les celebracions familiars i es rebien les visites importants. Per a això, disposava de quinze cadires daurades, de colradura ²⁷, amb els seients entapissats de color verd i d'una taula, no gaire gran, on de ben segur se servia xocolata desfeta ²⁸, preparada en dues xocolateres d'aram que hi havia a la cuina.

Gaietà Benaprès i Selva va morir el 27 de gener de 1810 i fou enterrat el dia següent. En la partida de defunció consta encara com a "marit de Josepa Ferau". Potser la parella havia fet les paus. En qualsevol cas, en el padró de 1824 ²⁹, la vídua no vivia a can Lluc. L'heretà el seu fill, Gaietà Benaprès i Roig, que també era apotecari, ja des de molt jove. Ho sabem per la inscripció del seu casament el 13 de setembre de 1810, quan tenia 23 anys, amb Maria Porta i Ballester, nascuda a Mont-roig del Camp però amb arrels sitgetanes, ja que la seva mare, Maria Francesca Ballester i Cassanyes, era membre d'una de les famílies principals de la vila. Gaietà i Maria vivien a can Lluc, on van néixer els seus 6 fills: Gaietà (~1812), Gaietà (~1814-1834), Josep (~1816-1824), Joaquim (~1818-1847), Salvadora (~1822) i Maria (~1825).

Ventura Benaprès i Roig també vivia a casa del seu germà, fins que l'any 1822 es va casar amb el vilanoví Josep Vadell i Barreras i va deixar la casa pairal. Els Benaprès i Porta tenien servei: en l'empadronament de 1824 consten dues minyones i un aprenent, un xicot molt jove, nascut a Calaf, que ajudava a l'apotecari. Segons Josep Soler i Cartró (1850-1938) als baixos de la casa hi havia la botiga, que encara conservava el motiu dels seus avantpassats: "La farmàcia més antiga que hom ha conegut era la del senyor Lluch instalada al carrer Major, on hi ha avui la fusteria de can Cartró, cantonada al carreró anomenat abans d'en Lluch" ³⁰. En aquells temps, les apotecaries eren establiments senzills, s'hi accedia per una porta de fusta amb quarterons de vidre que a les nits es protegia amb dos portals. Un cop dins, els prestatges "mostraven rengleres de pots de porcellana, amb els noms dels medicament que contenien escrits en llatí, flascons de vidre contenint tintures, alcohols destil·lats, aigües destil·lades, xarops i altres productes medicinals. Als taulells [...] hi havia les balances de precisió i unes altres de més grans, com les que usen els adroguers" ³¹

Gaietà Benaprès i Roig era alt i ben plantat, tenia el cabell negre, de cara allargada, lluià un color de pell sa, nas regular, ulls marrons i barba espessa. En general,

sembla que gaudia de bona salut, llevat potser d'alguna afecció reumàtica, ja que l'any 1824 viatjà a Caldes de Montbui, on els banys termals tenien renom per al tractament de malalties d'aquest tipus³². Encara que és més versemblant que parles d'oïdes, Josep Soler també memorava el senyor Lluch com un home de caràcter afable, ben enraonat, molt tractable i amic de la broma. Era gens pretensions, sempre complaent amb els parroquians, escoltava els seus maldecaps, els donava consells de salut o, simplement, conversava sobre la vila, mentre sobre el taulell de marbre, tallava el magdaleó³³ i amb els dits anava arrodonint les píndoles.

A la rebotiga de les apotecaries hi havia el laboratori de la farmàcia, on el mosso de torn polvoritzava, en grans morters d'aram, arrels i escorces de plantes, que servien per a preparar unguents i pomades. En aquests petits habitacles, s'organitzaven, sobretot en els capvespres d'hivern al voltant d'una taula de braser, interessants i acalorades tertúlies entre prohoms sitgetans. Quan venia el bon temps, però, les reunions es traslladaven a baix-a-mar, al Café de la Marina³⁴, on passava més la fresca. El Café de la Marina estava situat a la Ribera a la cantonada del carrer de Sant Pau. En el record del fundador de l'*Eco de Sitges*, l'apotecari Benaprès era un habitual d'aquestes tertúlies, i també de les timbes de prohibits, que jugava, entre altres, amb el seus cosins Roig i Cabrer, de can Portacreu, i Miquel Roig i Febrer (1793-1868), un americano retirat que va ser alcalde de Sitges.

Gaietà Benaprès i Roig, a banda de la casa del carrer Major, era propietari d'un grapat de peces de terra situades a les partides de l'Aiguadolç, la Madriguera i l'Estanyol³⁵. Majoritàriament eren vinyes que tenia arrendades, o bé que li treballaven pagesos a jornal. A l'Estanyol, prop de l'actual carrer de Sant Muç, a la banda de mar, tenia un hort amb un pou de sínia i masoveria, conegut com la sínia d'en Lluc³⁶, on durant molts anys hi va fer de masover el Mestre³⁷, Miquel Fontanals i Mestre (1777-1856)³⁸. De totes les seves vinyes, n'hi havia una, al camí del Vinyet, que li feia molta patxoca perquè hi tenia plantades algunes figueres. Quan visitava el santuari, on tenia cura de l'altar de sant Gaietà, i era el temps, aturava sovint la tartana per fer un mos de figues i raïm. D'aquí, que l'única cosa que li feia perdre la seva natural bonhomia era que li furtessin els fruits més madurs.

Com tots els Benaprès, l'apotecari sempre s'implicava en qualsevol tema relatiu al benestar de la vila. En política, els seus ideals liberals el van portar a formar part, com a síndic procurador general, del darrer consistori municipal del trienni Liberal (1820-1823), quan era alcalde Miquel Ballester i Cassanyes, oncle de la seva dona³⁹. Socialment, i tenint en compte la importància que tenia la religió en aquell temps, a més del ja esmentat altar del Vinyet, era administrador de l'altar de l'Ecce Homo de la capella de l'antic Hospital de Sant Joan.

Però en la vida de Gaietà Benaprès i Roig no tot van ser bromes, tertúlies i berenars a la vinya. L'any 1843 va en-

terrà la seva esposa i els tres fills, que eren molt joves. El darrer, Joaquim, que era farmacèutic i acabava de casar-se amb Conxa Mestre i Puig, també amb avantpassats Benaprès⁴⁰, va ser enterrat el 23 de desembre de 1847⁴¹. Havia mort a can Lluc el dia abans, possiblement a causa d'una tuberculosi pulmonar. La seva vídua, que estava embarassada, va deixar la família de l'espòs per a tornar a viure amb la seva mare, Joana Puig i Febrer, vídua de Salvador Mestre i Roig (Sitges 1795 - L'Havana 1829), a la casa del carrer Major avui número 29, que havia estat del seu avi, el pilot i comerciant, Joan Puig i Batlle (1769-1845). Conxa Mestre no es va tornar a casar mai i va batejar el nadó amb el nom de l'avi patern.

Gaietà Benaprès i Roig va passar els últims anys de vida a can Lluc, amb la seva germana Ventura, vídua, i amb la família de la seva filla petita, Maria, casada amb Pelegrí Bori i Sardà. Va morir el dia 5 de març de 1859, segons la partida de defunció de mort natural, un eufemisme per dir que era normal que es morís, perquè tenia 72 anys, un vell en aquella època, i li degué mancar la salut. Uns anys abans s'havia retirat del negoci. Sense un farmacèutic al front, l'apotecaria no podia continuar, i, per això el gendre, que era confiter, es va fer càrrec de la botiga convertint-la en una confiteria⁴².

En el seu testament, l'apotecari Gaietà Benaprès va llegar els seus béns dividits en dues meitats. En un codicil afegit al testament, una meitat sencera era per al seu nét Gaietà i l'altra meitat es repartia entre les seves filles, Gaietana, casada amb Bartomeu Romeu i Cassanyes, Sebastiana, casada amb Magí Soler i Cassanyes, i Maria, casada amb Pelegrí Bori i Sardà. També especificava els béns atorgats a cada meitat, i, en el cas de les filles, a qui corresponien⁴³. Gaietana i Maria van heretar can Lluc i el seu contingut, amb una salvaguarda, que els estris de farmàcia estaven destinats a Gaietà, l'únic nét "Benaprès de can Lluc". L'avi devia voler que seguís la seva professió, però no se'n va sortir, ja que, tot i seguir en el camp sanitari, el noi de gran es va inclinar per la medicina. Fou el doctor Gaietà Benaprès i Mestre (1848-1907), pare del, també doctor, Joan Ramon Benaprès i Palet (1871-1967), de la poetessa Rita Benaprès i Mestre (1877-1968) i de l'escriptor Joaquim Benaprès i Mestre (1881-1946).

L'any 1862⁴⁴, Gaietana i Maria Benaprès i Porta, com a propietària i usufructuària respectivament, van vendre can Lluc per 2.400 lliures catalanes (25.600 reals de vellón), al reverend Ignasi Escala i Ferrando, fill de Sitges i aleshores rector de la parròquia de Calafell. L'escriptura indica expressament que estan excloses de la transacció dues premses per fer vi i sis piques de pedra soterrades. Més tard la casa passà a mans de la germana de mossèn Escala, Antònia, casada amb Josep Cartró i Roig, fuster. L'heretaria el fill d'ambdós, Antoni Cartró i Escala (1855-1918), i, finalment, el seu nét Isidor Cartró i Robert (1895-1981), dos cops batlle de Sitges. La família Cartró va mantenir obert durant, quasi un segle, un taller de fusteria instal·lat als baixos de la casa.

Notes

- ¹⁷ AHS. *Processos i actuacions jurídiques, any 1754*, n° 9: Maties Parera, apotecari, i sa muller Mariàngela Selva, contra Joan Benaprès i Caterina Selva, consorts, davant del Jutjat de Marina de Barcelona, sobre herència.
- ¹⁸ AHS. *Processos i actuacions jurídiques, any 1767*, n° 10: Joan Lluc Benaprès i Caterina Selva, cònjuges, demanen testimonis sobre la manutició i actuació del reverend Josep Girona i Pasqual, prevere, en l'estada a casa seva de 1734 a 1761
- ¹⁹ APS. *Òbits 1786-1797*: 2.XI.1794, enterrament del reverend Joan Francesc Benaprès i Selva
- ²⁰ AHS. *Cadastrre de 1772*, n° 380: carrer d'en Tacó, casa del reverend Joan Francesc Benaprès
- ²¹ Àngel Manuel HERNÁNDEZ CARDONA: *Metges, cirurgians i apotecaris d'Olesa de Montserrat*, Barcelona (Seminari Pere Mata de la UB i Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya) 2013.
- ²² AHS. *Forania. Josep Guasch i Burgueras*: 3.XI.1767, p. 271
- ²³ APS. *Llibre Baptismes 1753-1772*: 1.IX.1770. Baptisme de Maria Francesca i Teresa, filla de Gaietà Benaprès i Selva, apotecari, i de Maria Francesca Roig i Marcer; "a la qual per lo imminent perill de la mort batejà en casa lo Rd. Joan Benaprès". La nena fou enterrada el 19.IX.1770
- ²⁴ AHS. *Llibres del Consell de la Universitat de Sitges, anys 1779-1790*: Gaietà Benaprès i Selva com regidor degà fou batlle de Sitges entre els anys 1787 i 1790
- ²⁵ AHS. *Processos i actuacions jurídiques, any 1797*, n° 12: Execució sobre els bens de Gaietà Benaprès, apotecari, per ordre de la cúria de Barcelona, a instància de Josepa Ferau
- ²⁶ Peu de gall: peu de llit d'estil rococó habitual en les cases benestants al segle XVIII. Més o menys decorats amb volutes, petxines, o d'altres elements sinuosos, es fabricaven amb fusta d'arbres de ribera, per exemple pollancre, que un cop tallada es cobria amb una fina capa de guix, es pintava al temple i s'acabava amb una capa de colradura.
- ²⁷ Colradura: Vernís transparent tenyit de color groguenc que, aplicat al damunt d'una superfície l'acoloreix de manera que sembla d'or
- ²⁸ Xocolata desfeta: Producte molt popular durant el segle XVIII, no podia faltar en les reunions familiars de les classes altes. Elaborat amb cacau procedent de les colònies d'Ultramar, es servia en forma líquida, com a beguda, endolcit amb sucre de canya i aromatitzat amb canyella
- ²⁹ AHS. *Padró any 1824*: Josepa Ferau i Esteve vivia amb la seva filla, Francesca Miró i Ferau casada amb Miquel Ribot i Payret, apotecari. La casa de la família Ribot i Miró estava situada a la banda de mar del carrer Major, entre els carrers Nou i d'en Tacó, quasi a tocar d'aquest últim
- ³⁰ *L'Eco de Sitges*, 8.IX.1934, Josep SOLER I CARTRO: *El nostres farmacèutics vuitcentistes*.
- ³¹ Emerencià ROIG I RAVENTÓS: *Sitges dels nostres avis*, Sitges (GES)1994, p. 61-62
- ³² AHS. *Registre de passaports any 1824*, n° 180
- ³³ Magdaleó: Pasta medicinal en forma de rotlle petit i prim.
- ³⁴ Vegi's Emerencià ROIG I RAVENTÓS, o. c., p. 156
- ³⁵ AHS. *Amirallamiento any 1853*
- ³⁶ Ignasi M^o MUNTANER I PASQUAL: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (GES) 1986, p.113
- ³⁷ Vinyet PANYELLA: *Recull de motius de la vila de Sitges (segles XVI-XX)*, Sitges (GES) 1987, p. 44
- ³⁸ AHS. *Padró de l'any 1824 i Esborranys de Padró successius*
- ³⁹ AHS. *Processos i actuacions jurídiques davant la cort del Batlle, any 1823*, n° 16
- ⁴⁰ APS. *Llibre de desposoris 1846-1853*: 29.III.1847 Casament de Joaquim Benaprès i Porta, farmacèutic, fill de Gaietà, apotecari i de Maria (difunta), amb Conxa Mestre i Puig, filla de Salvador, comerciant difunt (fill d'Antoni Mestre i Benaprès) i de Joana
- ⁴¹ APS. *Llibre Òbits 1825-1853*: 23.XII.1847 Enterrament de Joaquim Benaprès i Porta, mort el dia abans a casa seva al carrer Major, n° 4, de "fiebre lenta y consuntiva".
- ⁴² AHS. *Padró any 1857*: Vivint amb la família, consta Bonaventura Serrajordi, confiter de 22 anys
- ⁴³ AHS. *Manuale de Notari*. Manuel Torrents i de Papiol, any 1857: Protocol n° 1: Codicil de Gaietà Benaprès i Roig a favor del seu nét, Gaietà Benaprès i Mestre, p. 1. Protocol n° 4. Testament de Gaietà Benaprès i Roig, p. 9
- ⁴⁴ AHS. *Manuale de Notari*. Manuel Torrents i de Papiol, any 1862: Protocol n° 46

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA QUARANTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA

PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI